

onologia-lui-creanga-draci-si-babe-
specialiste-in-
%E2%80%9Edracarii%E2%80%9C-i/.

8. Jean Chevalier, Alain Gheerbrant. Dicționar de simboluri. Artemis, București, 1995, vol. 3.
9. Jean Chevalier, Alain Gheerbrant. Dicționar de simboluri. Artemis, București, 1995, vol. 2.

Incluziunea studenților cu dizabilități în instituțiile de învățământ superior din

Republica Moldova

Inclusion of students with disabilities in higher education institutions from the Republic of Moldova

Victoria Maximciuc, *doctor în psihologie, conferențiar universitar;*
Mariana Pîrvan, *lector universitar, UPS „Ion Creangă”*

Rezumat

În prezent, realizarea drepturilor la educație a persoanelor cu dizabilități, în Republica Moldova, constituie o problemă dificilă. Printre cele mai mari impedimente ar putea fi menționat accesul limitat la instituțiile de învățământ superior, lipsa metodelor de predare și evaluare adaptate conform cerințelor educaționale speciale. Studiul realizat reflectă probleme din domeniul incluziunii studenților cu dizabilități și propune unele soluții.

Cuvinte-cheie: *incluziune, dizabilitate, cerințe educaționale speciale.*

Abstract

Currently, the realization of the right to education in persons with disabilities in both general education and higher education is currently a difficult task for the Republic of Moldova. Among the most pressing issues faced by people with disabilities could be mentioned limited access to higher education institutions, study methods and techniques still not being sufficiently adopted to for these specific categories of learners. Probelem industry survey reflects inclusion of students with disabilities and proposes some solutions.

Keywords: *inclusion, disability, special educational requirements.*

Incluziunea, în învățământul superior, presupune, pentru studenții cu dizabilități (SCD), crearea unor condiții optime pentru o viață independentă identică cu cea a studenților fără dizabilități (SFD). Problema incluziunii în sistemul de învățământ superior este în vizorul mai multor școli științifice: rusă (Л.А. Александрова [1], Г.В. Волкова [2], С.В. Каришева [3]); australiană (D. Konza [5]); americană (Spencer J. Salend [7]) și altele. Analiza literaturii de specialitate ne-a permis să constatăm lipsa cercetărilor privind incluziunea SCD în spațiul universitar al Republicii Moldova, deși sunt implementate un șir de legi: Hotărârea Guvernului nr. 410 din 04.12.2003 pentru aprobarea Strategiei Naționale „Educație pentru Toți”; Hotărârea Guvernului nr. 288 din 15.03.2005 cu privire la aprobarea Obiectivelor de Dezvoltare ale Mileniului în Republica Moldova până în anul 2015; Hotărârea Guvernului nr. 784 din 09.07.2007 pentru aprobarea Strategiei Naționale și a Planului de Acțiuni privind reforma sistemului rezidențial de îngrijire a copilului pentru anii 2007-2012; Hotărârea Guvernului nr. 523 din 11.07.2011 cu privire la aprobarea Programului de dezvoltare a educației incluzive în Republica Moldova pentru anii 2011-2020 etc.

Scopul cercetării noastre este studierea specificului asistenței psihopedagogice a SCD în mediul universitar incluziv.

Obiectivele cercetării: determinarea tipurilor de dizabilități la studenții admiși în învățământul superior; constatarea nivelului pregătirii cadrului profesoral (elaborarea și aplicarea planului individualizat, a programelor, materialelor didactice, existența deprinderilor speciale, utilizarea tehnologiilor asistative pe parcursul prelegerilor și seminarelor); sensibilizarea mediului academic la problemele SCD;

identificarea barierelor cu care se confruntă SCD.

În cadrul studiului, au fost chestionate mai multe categorii de respondenți: persoane din conducerea universităților; persoane din conducerea facultăților; cadre didactice (altele, decât cele din conducerea universității/facultății); studenți cu (SCD) și fără dizabilități (SFD). În studiu, au participat următoarele instituții de învățământ: Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” (UPS „Ion Creangă”), Universitatea de Stat din Moldova (USM), Universitatea Liberă Internațională (ULIM), Universitatea Pedagogică de Stat „Alecu Russo” din Bălți (USARB), Universitatea de Stat din Tiraspol (UST) și Academia de Studii Economice (ASEM).

În total, au fost interviewate 713 persoane, după cum urmează. UPS „Ion Creangă”: conducerea universității – 4; conducerea facultății – 8; cadre didactice – 8 (SFD – 85; SCD – 11); USARB: conducerea universității – 1; conducerea facultății – 8; cadre didactice – 35 (SFD – 65; SCD – 1); ASEM: conducerea universității – 5; conducerea facultății – 5; cadre didactice – 15 (SFD – 69; SCD – 6); USM: conducerea universității – 0; conducerea facultății – 1; cadre didactice – 7 (SFD – 73; SCD – 14); ULIM: conducerea universității – 0; conducerea facultății – 1; cadre didactice – 6 (SFD – 39; SCD – 2); UST: conducerea universității – 0; conducerea facultății – 0; cadre didactice – 27 (SFD – 61; SCD – 10).

Studiul nostru este constituit din patru părți, pe care le prezentăm în continuare.

Prima parte este *determinarea tipului de dizabilitate la studenți*.

Rezultate obținute au demonstrat următoarele tipuri de dizabilități frecvent identificate la studenții repartizați la universități: USARB: dizabilități de vedere

– 12; dizabilități de auz – 10; dizabilități fizice – 18; dizabilități somatice – 3; dizabilități mintale – 3; dizabilități psihice – 5; UPS „Ion Creangă”: dizabilități de vedere – 9; dizabilități de auz – 7; dizabilități fizice – 15; dizabilități somatice – 2; dizabilități mintale – 4; dizabilități psihice – 4; ULIM: dizabilități de vedere – 4; dizabilități de auz – 0; dizabilități fizice – 5; dizabilități somatice – 2; dizabilități mintale – 0; dizabilități psihice – 0; USM: dizabilități de vedere – 6; dizabilități de auz – 0; dizabilități fizice – 7; dizabilități somatice – 0; dizabilități mintale – 0; dizabilități psihice – 0; UST: dizabilități de vedere – 22; dizabilități de auz – 20; dizabilități fizice – 22; dizabilități somatice – 6; dizabilități mintale – 5; dizabilități psihice – 6.

Analizând datele prezentate mai sus, vedem că cea mai frecventă dizabilitate este cea locomotorie. Această dizabilitate, în majoritatea cazurilor, necesită numai adaptări arhitecturale, fără includerea altor deprinderi speciale și materiale didactice. La acești studenți s-a constatat: motivarea atingerii succesului datorită incluziunii profesionale, starea psihosomatică stabilă, potențial intelectual suficient pentru însușirea programului de studiu. Nivelul scăzut de alte tipuri de dizabilități înregistrate este condiționat de lipsa de pregătire a universităților la acest capitol.

Specificul repartizării SCD în mediul academic, în anul 2012-2013, este demonstrat în următoarele rezultate: UPS „Ion Creangă”: dizabilități de vedere – 4; dizabilități de auz – 3; dizabilități fizice – 32; dizabilități somatice – 1; dizabilități mintale – 4; USARB: dizabilități fizice – 3, dizabilități mintale – 2; același tablou s-a constatat și la ASEM.

Din rezultatele prezentate mai sus, constatăm neomogenitatea tipurilor de dizabilități la UPS „Ion Creangă”. Acest fapt

explică promovarea incluziunii în cadrul universității: abordarea personală, complexă, individualizată, sprijinul social necesar, legăturile universității cu diferite ONG-uri care se ocupă de socializarea persoanelor cu dizabilități, pregătirea cadrelor în domeniul învățământului special și al celui inclusiv.

A doua parte este consacrată *constatării nivelului de pregătire a cadrului profesoral*.

Răspunsurile la întrebarea „Pe parcursul carierei dumneavoastră didactice, ați lucrat cu studenți cu dizabilități?” au relevat că profesorii lucrează cu SCD: cel mai mare indice este înregistrat la USM – 100%, apoi la ULIM – 83%, la UPS „Ion Creangă” și UST – 81%, la USARB – 63%, la ASEM – 53%.

Rezultatele obținute confirmă că profesorul lucrează cu SCD în toate universitățile enumerate supra. Se implementează Programul Național de Dezvoltare a Educației Incluzive 2011-2020. O pondere mai mare, în această activitate, îi aparține USM, din cauza numărului mai mare de studenți înmatriculați la diferite facultăți.

La întrebarea „Cum încurajați participarea studenților cu dizabilități la cursurile/seminarele dvs.?”, am obținut următoarele variante de răspunsuri: îi implic în proiecte, exerciții care presupun munca în echipă: UST – 100%; USM – 70%; ULIM – 65%; UPS „Ion Creangă” – 60%; USARB – 55%; ASEM – 58%; discut cu ei în particular, pentru a afla care sunt nevoile lor și adaptez cursul: UST – 58%; USM – 59%; ULIM – 63%; UPS „Ion Creangă” – 78%; USARB – 58%, ASEM – 60%; le spun că există un număr minim de ore de prezență la curs/seminar, fără de care nu pot să susțină un examen: UST – 50%; USM – 15%; ULIM – 70%; UPS „Ion Creangă” – 15%; USARB – 5%.

Datele prezentate mai sus relevă faptul că profesorii din universități folosesc metode de predare generale. Or, trebuie să atenționăm că metodele de predare în mediul incluziv trebuie să pună în valoare următoarele tehnologii pedagogice, care sunt ignorate: stocarea și sistematizarea materialului, tehnologia autoprezentării și tehnologia căutării informației. Nimeni din cadrul profesoral nu a menționat că începe cu identificarea particularităților individual-psihologice, determinarea stilului de învățare, elaborarea programului individual, a materialelor didactice, aplicarea tehnologiilor asistative. Constatăm că profesorul nu este pregătit pentru instruirea SCD. Totul rămâne doar la nivel de legislație.

A treia direcție constă în *cercetarea și sensibilizarea mediului academic versus persoanele cu probleme SCD*.

La întrebarea „Problemele pe care le au studenții cu dizabilități în procesul de predare-învățare sunt numai rezultatul deficiențelor lor?”, am obținut următoarele rezultate: acord total: UPS „Ion Creangă” – 6%; ULIM – 7%; USM – 5%; ASEM – 3%; USARB – 15%; UST – 13%.

Conform rezultatelor menționate, am evidențiat următoarele: SFD conștientizează că tulburările psihofizice au impact asupra dezvoltării în mod integral. Acest fenomen confirmă cercetările realizate de către O.И. Кырпеева [5, p. 210]. Autoarea a constatat particularitățile psihopedagogice ale SCD (aceștia percep și prelucrează informația mai lent decât semenii lor; legătura cu familia este mai puternică, comparativ cu SFD; rolul părinților și particularitățile lor psihologice au o influență deosebită asupra procesului de incluziune a propriului copil; deseori, SCD au o poziție formată în familie deja de persoana neajutorată; pentru SCD sunt caracteristice reacțiile de manipulare; Eu-conceptul are trăsături specifice: în

cazul autoaprecierii mărite prin mecanism compensator, se observă o autoatitudine negativă, un nivel scăzut de autostimă și autointeres.

La întrebarea „Studenții cu dizabilități nu ar trebui să participe la activități recreative organizate de universitate/facultate (excursii, petreceri, ieșiri în oraș) din cauza deficiențelor pe care le au?”, am obținut acord total: UPS „Ion Creangă” – 7%; ULIM – 8%; USM – 7%; ASEM – 2%; USARB – 17%; UST – 15%.

Datele arată că SFD au o atitudine pozitivă față de propriii colegi și văd în ei membri cu drepturi și șanse egale. Rezultatele manifestă mai mult o atitudine cu cerințe normative la acceptarea acestei categorii de persoane. Aceasta este o atitudine de răbdare, formată istoric, ca demonstrare a unui nivel de toleranță pentru tinerii cu dizabilități și predispunere pentru a comunica constructiv cu ei. Dar totuși trebuie să atenționăm și asupra unor lacune. Un interes deosebit prezintă cercetările autorilor H.A. Коростелева, А.М. Краснов, В.В. Леонов [4], care au cercetat factorii ce împiedică formarea toleranței în mediul universitar: lipsa pregătirii preuniversitare a candidaților la admitere cu dizabilități pentru condițiile incluziunii, nivelul scăzut al pregătirii sociopsihologice a cadrului profesoral și SFD pentru instruirea comună și activitățile extracurriculare, lipsa asistenței psihopedagogice specializate.

A patra componentă a fost *identificarea barierelor cu care se confruntă SCD*.

La indicarea barierelor, au fost menționate următoarele: accesul dificil la informația care îi vizează pe studenți în mod direct: UST – 20%; USM – 38%; UPS „Ion Creangă” – 18%; neadaptarea stilului/metodelor de predare: UST – 75%; USARB – 100%; ASEM – 30%; USM – 21%; UPS „Ion Creangă” – 18%; accesul

dificil în sălile de curs: UST – 20%; USM – 58%; UPS „Ion Creangă” – 18%; obținerea materialului de studiu în format accesibil: UST – 100%; ASEM – 35%; USM – 42%; UPS „Ion Creangă” – 24%.

Rezultatele prezentate constată lipsa adaptării metodelor de instruire, inaccesibilitatea arhitecturală a clădirilor, accesul slab la materiale în format necesar. Conform acestor date, sistemul incluziv, în mediul academic, presupune includerea unor componente variate ale programului de instruire (a disciplinelor specializate), achiziționarea resurselor tehnoredactate sau electronice adaptate pentru SCD, identificarea locurilor de efectuare a practicii, realizarea evaluării conform particularităților psihofizice, elaborarea planurilor individualizate sau a orarului individualizat.

În concluzie, menționăm următoarele:

1. sistemul de învățământ superior nu este pregătit pentru a satisface cerințele educaționale speciale pentru SCD;
2. nu sunt realizate adaptări arhitecturale, psihopedagogice și nu se realizează adaptarea evaluărilor curente și finale la necesitățile persoanelor cu dizabilități.

În urma efectuării acestui studiu, sunt propuse următoarele acțiuni:

1. Acțiuni menite să faciliteze accesul fizic în instituțiile de învățământ:

- a) marcarea scărilor de acces cu culoare de contrast și montarea suprafețelor tactile ce indică începutul și sfârșitul treptelor;
- b) utilizarea culorilor de contrast pentru ușă și mâner;
- c) utilizarea contrastului de culoare pentru pereți și pardoseală;

- d) instalarea punctelor de reper în incinta instituției de învățământ, care să faciliteze mobilitatea și orientarea studenților cu dizabilități;
- e) adaptarea mobilierului din sălile de studii pentru studenții cu dizabilități;
- f) montarea în lifturi a indicatoarelor în alfabet Braille pentru fiecare etaj;
- g) iluminarea adecvată a holurilor și încăperilor de studii din incinta universităților;
- h) includerea în comisia de verificare a dării în exploatare a clădirilor cu acces public, inclusiv a universităților, a unui reprezentant al persoanelor cu dizabilități, care să confirme sau să infirme îndeplinirea cerințelor de accesibilitate pentru persoanele cu dizabilități.

2. Acțiuni aferente accesibilizării condițiilor de studii:

- a) dotarea bibliotecilor fiecărei facultăți cu manuale adaptate necesităților studenților cu dizabilități;
- b) crearea unei baze de date electronice cu manuale accesibile studenților cu dizabilități și oferirea accesului doar acestor studenți, cu condiția respectării cu strictețe a drepturilor de autor;
- c) colaborarea cu autorii publicațiilor din fiecare domeniu de studiu, în vederea transmiterii materialelor publicate de aceștia în versiune electronică;
- d) dotarea sălilor de curs cu tiflo-tehnică necesară studenților cu dizabilități: lupe, lămpi de masă și de tablă, monitoare cu circuit închis etc.;
- e) dotarea sălilor de calculatoare cu softuri pentru studenții cu dizabilități;

f) crearea condițiilor speciale pentru evaluarea cunoștințelor studenților cu dizabilități:

- organizarea examenelor și evaluărilor curente în săli dotate cu calculatoare;

- utilizarea echipamentelor și softurilor asistative în procesul evaluării de orice tip și nivel;

- prelungirea timpului de examinare pentru studenții cu dizabilități și înscrierea respectivului drept al studentului în actele normative la nivel de universitate, facultate, hotărâre de Guvern, lege;

g) promovarea unui proces mai facil de înmatriculare a studenților cu dizabilități; acțiuni de cunoaștere a necesităților studenților cu dizabilități în etapa înmatriculării; inserarea unui câmp special în cererea de înmatriculare, în care să se indice tipul dizabilității și necesitățile proprii.

3. Acțiuni aferente schimbării percepției societății asupra condiției studenților cu dizabilități:

1) Acțiuni aferente pregătirii corpului profesoral:

a) organizarea periodică a unor cursuri de instruire a cadrelor didactice în ceea ce privește cerințele educaționale speciale ale studenților cu dizabilități.

b) elaborarea și promovarea unui proiect de act normativ care să instituie obligația generală pentru toate cadrele didactice de a participa la aceste cursuri, care să finalizeze cu susținerea examenelor corespunzătoare.

2) Acțiuni aferente studenților fără dizabilități:

a) organizarea unor întâlniri informative cu studenții, la nivelul fiecărei universități/facultăți, în care să le fie

prezentată situația reală a studenților cu dizabilități, promovarea unor exemple de bună practică privind incluziunea studenților cu dizabilități în instituțiile de învățământ și, ulterior, de încadrare cu succes în câmpul muncii (filmulețe sociale, pliante);

b) organizarea unei lecții în cadrul căreia profesor *să fie* un student cu dizabilități, care să implice în lucrul său colegii de grupă fără dizabilități, astfel făcându-i receptivi și familiarizându-i cu necesitățile sale speciale.

Bibliografie

1. Александрова Л.А. Психологические ресурсы личности и социально-психологическая адаптация студентов с ОВЗ в условиях профессионального образования. In: Психологическая наука и образование, 2014, № 1, с. 50-62.
2. Волкова Г.В. Особенности преподавания иностранного языка студентам с ограниченными возможностями. In: Актуальные проблемы современной науки, 2011, № 6, с. 114-115.
3. Каришева С.В. Перспективы высшего образования для инвалидов по слуху. In: Высшее образование в России, 2011, № 7, с. 157-159.
4. Коростелева Н.А., Краснов А.М., Леонов В.В. Актуальные проблемы формирования толерантного отношения к студентам-инвалидам в современном социуме. In: Научно-педагогическое обозрение, 2014, № 1 (3), с. 24-33.
5. Купреева О.И., Особенности психологического сопровождения студентов с ограниченными возможностями здоровья. In: Инклюзивное образование: методология, практика,

- технологии. Материалы международной научно-практической конференции (20-22 июня 2011, Москва), 2011, с. 210-211.
6. Konza D., Inclusion of students with disabilities in new times: responding to the challenge. University of Wollongong, 2008. 236 p.
 7. Spencer J., Salend Creating Inclusive Classrooms. Prentice Hall PTR, 2010, 599 p.

Lecția-excursie ca formă de valorificare a meșteșugurilor și tradițiilor populare în cadrul disciplinei educație tehnologică în clasele primare

Lesson trip as a means of valuing national traditions and crafts in technological education classes in primary school

Olesea Manoil, *lector*,

*Catedra de pedagogie a învățământului primar,
UPS „Ion Creangă”*

Rezumat

Educația tehnologică reprezintă o dimensiune a educației care contribuie la formarea și dezvoltarea personalității prin aplicarea rațională a cunoștințelor științifice în diferite domenii sociale. Ea are un rol important în promovarea și valorificarea informațiilor etnoculturale din domeniul meșteșugurilor popular-artistice. Pentru eficientizarea procesului de valorificare a meșteșugurilor și tradițiilor populare la lecțiile de educație tehnologică, se propune utilizarea formelor complementare de organizare a procesului de învățământ, precum lecția-excursie. Valoarea acestor activități de învățare este mare nu doar din punct de vedere instructiv, ci și din punct de vedere educativ, în măsura în care asigură condițiile de aplicare în practică a cunoștințelor și consolidarea lor.

Cuvinte cheie: *educație tehnologică, lecție-excursie, meșteșuguri populare.*

Abstract

Technological education represents a dimension of education, which contributes to formation and development of the personality through rational application of scientific knowledge in various social fields. It has an important role in promoting and